

Жіночі портрети

на тлі історії України

Галишка Гулевичівна

меценатка, яка опікувалась
розвитком духовності та
освіти

Єлизавета Василівна Гулевич, відома як Галшка (від польськ. Halszka, Halżbieta) Гулевичівна (1575 -1642) - представниця старовинного українського шляхетського роду Гулевичів, одна із перших українських меценаток, фундаторка Київського Братського Богоявленського монастиря та Київської братської школи, від якої веде історію Києво-Могилянська академія. Галшка народилася, ймовірно, у селі Затурці на Волині. Походила

зі заможного і впливового шляхетського роду Гулевичів з Галичини, відомого з XV століття, представники якого посідали різні уряди на Волині та інших землях Речі Посполитої, досягали високих церковних посад. Дід Галшки, Федір (Феодосій) Гулевич, був висвячений на православного Луцького й Острозького єпископа. Василь Гулевич, батько Галшки, був володимирським підстаростою та волинським війським. Він мав чотири сини і три доньки: Галшку, Марію і Ганну. Спершу Галшка навчалась вдома, у найнятих учителів, згодом - в Острозькій академії (яку заснувала її тезка - Гальшка Острозька), вивчала основи православної віри, граматику української, грецької та латинської мов. Приналежність до знатного роду й атмосфера, у якій дівчинка здобувала освіту, сформували її рішучий характер і здатність до боротьби за свої права.

У 1594 році Галшка одружилася з Криштофом Потієм, сином Іпатія Потія - єпископа Володимирського і Берестейського. Обидві родини довго не могли змиритися з вибором своїх чад.

Неприятність між Гулевичами й Потіями мала релігійні причини.

Батько майбутнього чоловіка Галшки – Іпатій

Потій був одним з головних ініціаторів Берестейської унії, прихильником підпорядкування Риму українських церков, а згодом – уніатським митрополитом Київським і Галицьким. Гулевичі натомість

були поборниками православ'я. Молодята за вимогою Галшки брали шлюб у православної церкви. З часом ситуація загострилась, і молоде подружжя змушене було шукати прихисток у родині Гулевичів. Їх подружнє життя виявилось коротким – Христофор захворів, на думку деяких істориків, через розрив з батьками та пов'язані з ним переживання, і невдовзі помер, залишивши Галшку з малолітньою донькою на руках.

Родина Іпатія Потія звинуватила у передчасній смерті сина його сурожину, відсудила у вдови подарований на весілля маєток, а ще намагалася встановити опікунство над малою Катериною й охрестити її за католицьким обрядом. Галшка Гулевичівна, що після смерті чоловіка сама виховувала доньку, не змиралась з такою несправедливістю. 1601 року вона одружилася з сурожом родини, Стефаном Лозкою, заможним українським шляхтичем, мазирським маршалком і київським підчашим, й перебралася до Києва.

На той час Галшці було близько 30 років, Стефану - 60. Вони мешкали у родинній садибі на Подолі, неподалік міської ратуші, мали сина Михайла. Доньку Катерину Галшка не тільки охрестила православною, а й згодом віддала заміж за православного - оршанського хорунжого Миколу Млечка. Брати покійного чоловіка через це страшенно гнівалися, але нічим зарадити не могли, навіть через суг - адже Катерині вже виповнилося шістнадцять років.

Лозки мали у власності маєтність на Київському Подолі і в навколишніх селах. Діяльна Галшка взяла на себе управління, а також читала багато книг, літописів, які зберігались у церквах Подолу. Її знали як одну з найосвіченіших жінок того часу у Києві. Галшка підтримувала релігійний рух православної протидії унії, що виник у Києві завдяки діяльності архімандрита Києво-Печерської лаври Єлисея Плетенецького та гетьмана війська Запорізького Петра Конашевича-Сагайдачного.

Після страшної пожежі на Подолі в 1614р., в якій згоріла книгозбірня та Богоявленська школа, Галшка за згодою чоловіка зробила пожертвування Київському братству.

14 жовтня 1615 року вона склала її і підписала гарчу (фундуш), а 15 жовтня внесла її до київських магістратських книг. Таким чином гарча набула юридичної сили.

Вона відписала свою садибу із землями для заснування нового монастиря, шпиталю і школи для дітей всіх станів. У гарчій зазначалось:

Я, Галшка Гулевичівна, дружина його милості пана Стефана Лозки, маршалка Мозирського, за згодою його милості на все нижче викладене, будучи здорова тілом і розумом, явно добровільно усвідомлюю цим моїм добровільним листом, що я, живучи постійно у давній святій православній вірі Східної Церкви і побожною ревністю палаючи до неї, з любові й приязні до братів моїх - народу руського і для спасіння душі своєї з давнього часу умислила Церкві Божій добро учинити <...> Даю, дарую і записую правовірним і благочестивим

християнам народу руського в повітах Київського, Волинського і

Брацлавського станом духовним і світським: інокам, священникам і дияконам чину чернечого і чину мирського, сіятельним княжатам, вельможним панам, шляхті і всякого іншого звання і стану людем руським...

Завдяки пожертві Галшки ідея навчального закладу у Києві «гітям як шляхетським, яко і міщанським» набула своє практичне втілення – ініціатори Київського братства отримали садибу з землею на Подолі для влаштування монастиря та школи. Розбудовою монастиря займався печерський чернець, засновник низки монастирів на українських землях Ісайя Копинський, ім'я якого згадує Галшка Гулевичівна у своїй дарчій. Школа, вірогідно, після оголошення фундуку, розмістилася у будинку Галшки та Стефана.

Київська братська школа після реформи Петра Великого відіграла ключову роль в історії української освіти та культури. 15 жовтня, день підписання дарчої, є академічним святом Національного університету

«Києво-Могилянська академія» - Днем академії. Від цієї події університет веде свою хронологію.

Визнання ролі Галшки Гулевичівни у створенні Київської братської школи і Братського Богоявленського монастиря відбулося лише у ХІХ ст. у дослідженнях М. Булгакова, В. Аскоченського, М. Мухіна, С. Голубєва, М. Петрова, Ф. Титова та інших.

Після смерті другого чоловіка у 1618 році, Галшка була опікуном свого сина. Через деякий час, залишивши синові всі маєтки, вона повернулася до Луцька, де їй пройшли останні роки її життя. Галшка Гулевичівна брала активну участь в діяльності Луцького Хрестовоздвиженського братства, і незадовго до смерті склала заповіт, в якому заповідала майже всі свої кошти на потреби Луцького братського монастиря.

Прижиттєвого портрету Галшки Гулевичівни не збереглося, але було створено чимало уявних.

У 1992 році на Старо-академічному корпусі НаУКМА був встановлений барельєф Галшки Гулевичівни київського скульптора Володимира Луцака. 2020 року луцькою ГО «Чумацький віз» та київською ГО «Пам'ять без кордонів» заснована Премія імені Галшки Гулевичівни для відзначення українських діячів у галузях націє- і державотворення – політики, освіти та культури, що проявили себе у доброчинності й творчості.

Підготовлено науково-методичним відділом НТБ КНУТД

